

A SZOBRÁSZ ÉS A VÁROS

Portrévázlat Máté György szobrászművészről

Jászberény város közterei az elmúlt években két szoborral is gazdagodtak. 1996-ban állították fel gróf Apponyi Albert bronz mellszobrát is, késői tisztelgésként a politikus és államférfi emlékének, aki több mint ötven évig volt Jászberény város országgyűlési képviselője.

A markáns szoborportré nemes tekintettel, a róla elnevezett térről szemléli valamikori választói egyre szépülő városát. A szobor pedig, mint műalkotás, formálója lett a város arculatának.

Egy köztéri szobor felállítása nemcsak egy város életében, hanem az alkotó életében is jelentős eseménynek számít. Máté György szobrászművészt eddigi pályájáról, műveiről, terveiről kérdeztem.

Beszélgetésünk színhelye a Jászberényi Tanítóképző Főiskola Művészeti Nevelési Tanszékének tanszékvezetői szobája, hisz Máté György több mint húsz éve dolgozója, majd vezetője e tanszéknek, oktatója és nevelője az ifjú pedagógusjelölteknek.

- *Úgy tudom, hogy befejezve a Képzőművészeti Főisklán tanulmányait, 1972-től vállalt oktatói munkát a jászberényi főiskolán. A fővárosban született, tanult. Milyenek találta Jászberényt?*

- Kicsinek. Egész más volt mint ma, sokkal porosabb. Nagyon sokat változott. Azért jöttem egyébként Jászberénybe, mert Budapesten akkor semmilyen lehetőség nem volt: nem volt műtermem, nem volt lakásom, tanári állást nem lehetett találni. Egy középiskolai állást hirdettek, amelyre jelentkeztek harmincvalahányan, ebből nyolc fő már Munkácsy-díjas volt. Esély sem volt arra, hogy munkát kaphassak.

Meg untam is egy kicsit a fővárosi nyüzsgést, zajt. A tanítóképző igazgatója András Béla bácsi fölött a Képzőművészeti Főiskolára, s ott kiszemelt 2-3 embert, ezek között voltam én is, s végül én töltöttem be a meghirdetett állást.

- *Kik voltak a munkatársai itt a tanszéken?*

- Sáros András festőművész, Vuics István festőművész és Fejér Mária festőművész, aki mint nyugdíjas dolgozott akkor a szakcsoportban.

- *Állása tehát már volt, hogyan oldódott meg a lakás- és műteremgond?*

- Először albérletben laktam, majd sikerült kijárni, hogy tanácsi lakáshoz jussunk. (Már nős voltam, és egy gyermekem is volt. Ez nem volt olyan lehetetlen abban az időben, mert akkor meglehetősen sok új ház épült, elég sok lakással. Igényjogosult voltam, és segítséget is kaptam. Később ezt a lakást tovább cserélgettük, laktunk a Szövetkezet úton is, és 1983-84 körül sikerült a tanács segítségével egy olyan családi házat átalakítani, amelyhez hozzá lehetett építeni egy műtermet, Addig nem volt saját műtermem, ezért főleg érmekeket készítettem, s kihasználtam a főiskolai lehetőségeket. Mintáztam is persze, és fát is faragtam, de főleg kis helyigényű munkákat készítettem.

- *Jászberény tudta feledtetni az első benyomásokat, a "porosságot"?*

- A lakáskörülményeim emberibbé váltak, volt műtermem ahol dolgozhattam, s nem nagyon kell bizonygatni, hogy az elmúlt öt évben nagyon sokat változott a város: már beton út van a házam előtt, van csatorna és telefon is.

- *A város közterein több szobor is áll. Mi a véleménye róluk? Van-e kedvence?*

- Hogyne! Több kedvencem is van. A városba bejövő utak mentén elhelyezett régi szobrok a kőképek. Az "újabbak" közül az ún. "Huszár szobor", amit nagyon szeretek, két okból: az I. világháborús emlékművek közül hihetetlenül sok a rossz, de ez nem az! A másik ok, a szobor témája, ugyanis lovas szobor, s ez mindig nagyobb attrakció, drágább is, és tetszik, hogy a város valamikor áldozott rá. Úgy érzem, méltó a jász huszárokhoz. Rendkívül szerencsésnek tartom a mai elhelyezését, környezetét.

Az újabb szobrokról? Hát az olyan dolog, hogy kortársainkról vagy jót, vagy semmit.

- Befolyásolták-e az Apponyi szobor készítésekor a jászberényi körülmények, hogy ez a szobor itt, ebben a városban fog állni?

- Az, hogy a mostani jászberényi emberek is fogják látni, kismértékben, de hogy a város mely részén, melyik téren fog állni, az feltétlenül.

- Mi volt a művészi koncepciója?

- A feladat adott volt: nem egy elvont szobrászi produktum, hanem egy portrészobor elkészítése. Ezt nem lehet spekulatív módon csinálni. Az volt a legfontosabb, hogy a gyér fotóanyagot megszerezsem, s ez kutatásokkal járt. Meg kellett ismerni életútját, tevékenységét, kapcsolatát a Jászsággal, Jászberénnyel.

Ezek alapján nyilvánvaló volt, hogy nem lehet egy hipermodern dolgot létrehozni. Ez persze nem jelenti azt, hogy Apponyi korának megfelelő módon akartam megmintázni. A kor imitálása semmiképp nem lehet cél! Nem is lenne helyes, hisz ha valaki el tudja felejtetni, hogy a szobor "most" készül, akkor ő valami átváltozóművész, s inkább menjen restaurátornak. Saját korunkat felvállalva és az adott kort ismerve kell dolgoznunk.

- Milyen dokumentumok alapján fogott a munkához?

- Viszonylag kevés fotó volt Apponyiról. Azok is inkább a nagyon fiatal, vagy a nagyon öreg korából valók. Tudtam, hogy a valamikori jászberényi szobor az idős Apponyit ábrázolta, s azt is, hogy Kisfaludy Stróbl Zsigmond is készített egy szobrot róla. Én azt az Apponyit szerettem volna megjeleníteni, aki középkorú, aki előtt még ott a trianoni sikertelenség.

(Egészen biztos, hogy mint politikust ez a kudarc élete végéig kísértette.) Az életereje teljében lévő, aktív politikust akartam ábrázolni. Ebből az életkorából nem találtam használható fotót. Ami adódott is, mind klasszikusan félprofilos beállítású volt, ezek alapján nem igazán szerencsés szobrot csinálni. Egy évvel korábban készítettem az Apponyi-érmet, s teljesen véletlenül láttam a televízióban a nagy arisztokrata családokról egy filmet. Ott megjelent Apponyi is. Az érem már kész volt, de még nem tudtam, hogy szobrot is fogok csinálni, s akkor láttam Apponyit profilból. Nagyon megdöbbenett, mert teljesen új dolgokat mondott a felvétel. Ez volt a legnagyobb segítség. Később, amikor a szobor már állt, az unokája megérkezett Svájcból és a fotós, Baráth Karcsi, odaállította a szobor mellé profilban. Hát kísértetiesen hasonlítottak egymásra.

- Mennyi időt vett igénybe a szobor elkészítése?

-Az általános hiedelmekkel ellentétben a szobor maga gyorsan elkészül, az előkészületek viszont hónapokig eltartanak. Forrásmunkákat nézegettem, vázlatokat készítettem.

Egyébként is akkor érdemes nekiállni a szobornak, ha "az ember úgy magából érzi". A mintázás agyagból készült, másfeles életnagyságban. Erről készült gipsz pozitív, s ez alapján öntötték bronzba.

- Meg van elégedve a szobor számára kiválasztott hellyel?

- Nem egészen, de hát tökéletes hely nincs. A térnek az ABC felőli része, a város egyik legrondább része. Nagy kár, hogy Lenint onnan elvitték, mert ő és amit "összehozott" az úgy szépen látszott azon a téren. Stílustalan, városidegen, akár a Szovjetunióban is lehetne.

A másik rész, ahol most az Apponyi szobor áll, még őrzi a régi Berény hangulatát. Sajnos nem igazán lehet körbejárni, de azt szerettük volna elérni, hogy a fő nézetekből kirekesztődjön a térnek a másik része.

- *Az 1996-os év külföldi kiállítási lehetőséget is hozott az Ön részére. Milyen benyomásokkal és eredményekkel zárult a vechtai kiállítás?*

- A lehetőség úgy keletkezett, hogy a Jászberény és Vechta testvérvárosi kapcsolatán belül a tanítóképző főiskola is kapcsolatban áll az ottani pedagógiai főiskolával. Részből tapasztalatgyűjtés, részből a kiállítás megrendezése volt a cél. A tárlaton közösen állítottunk ki Palkó Tibor festőművész kollégámmal, s igen kedvező visszhangja volt bemutatkozásunknak. Az ottani újságok - egybehangzóan az itthoni művészettörténészekkel - a bemutatott, színezett falfaragások, a rézdomborítások, alapján, de Palkó Tibor különleges anyagait tekintve is (madártoll, műanyag fólia stb.) sajátosan magyar eredetű magánmitológiák megjelenését hangsúlyozták cikkeikben.

- *A kiállításon vásárolhattak is a látogatók. Ilyen szempontból is sikeres volt a kiállítás?*

- Úgy mint Magyarországon, elsősorban intézmények vásároltak a szobrokból. Főleg az önkormányzat, de került szobor a vechtai főiskolára is. Egy fából készített corpuszt, mely a főiskola vezetőinek nagyon tetszett a főiskolának ajándékoztam, köszönetképp azért az anyagi és egyéb segítségért, amely egyáltalán lehetővé tette a kiállítás megrendezését. Ez a 2,5 m-es corpus a vechtai főiskola területén köztérre kerül, már a helyét is volt alkalmam látni ottlétünkkor.

- *Ha lehetőség lenne további szobrok felállítására Jászberényben, mit javasolna?*

- Régen foglalkoztat a gondolat, hogy a Jászberényből elkerült neves emberek szobrait is fel lehetne állítani a város valamelyik részén. Kiváló környezet lenne ehhez a Margit - sziget. Egy szoborpark, sétányokkal, nagyszerű lenne! Különösen szívemen viselem *Rácz Aladár* ügyét. A maga művészetében világklasszisnak számít, s igen gyakran találkozunk nevével rádiókban, televíziókban. Máshol úgysem lenne helye, hisz nem neveztek el róla iskolát, a szülőházához pedig jobb ha nem kerül szobor...

- *Mit szólna ahhoz a - teljesen fiktív ötlethez - ha Lehel vezér szobrát kívánná felállítani a város?*

- Az ötletet nagyon jónak találnám. Első közelítésre is érzem azonban, hogy nem lenne szabad leszűkíteni a feladatot egy naturális figurára, vagy Lehel vezér és Konrád császár kettősére, hanem tágabb, nyitottabb értelmezéssel lehetne a "lehelséget", a város és a kürt viszonyát, s mindazt amit jelképez, a jász ősiséget megformálni. Lehet, hogy sokkal izgalmasabb eredményt kapnánk.

Az lenne jó, ha a városban sokféle szobor állna, nem csak egy kor hangulatát idéznék föl. Nem lenne szerencsés, ha a múlt századi historizmus uralkodna el, igaz nem sok ilyen szobor volt korábban a városban, de a számuk szaporodott.

Az persze, hogy milyen stílusú szobrot készít az ember, bizonyos mértékig behatárolt. A saját elhatározásomból, a magam számára készülő szobrok más jellegűek, mint amit központi megrendelésre készítek, hisz más a feladatuk. A szobrászképzés során természetesen megtanultunk bármilyen elvárásnak megfelelő szobrot elkészíteni. Más a helyzet, ha a feladat nem túl konkrét, akkor mód van arra, hogy az egyéni elgondolások tágabb teret kapjanak. Az is komoly befolyásoló tényező, hogy a szobor hova kerül. Más szobrot csinál az ember, ha New York Manhattán negyedébe kerül majd, és mást ha mondjuk Jászberénybe, de mindenképp fel kell vállalni, hogy a szobor a XX. sz. vége felé készült. Azonban nem szabad kiszolgálni teljesen a környezetet, hisz nem imitációra van szükség, hanem mai szoborra. A köztérre kerülő szobrok tehát mások, mint azok, melyeket az ember egy egyéni kiállításon bemutat.

- *Köszönöm a beszélgetést.*

Látó és értő szemmel nézni a várost, mely az otthon is, szép dolog; jó szakmai felkészültséggel jó szobrokat csinálni, szintén szép dolog; de ennél még szebb, ha az otthon jelentő városhoz egy jó szoborral hozzá lehet tenni valami maradandó szepet. Reméljük és kívánjuk, hogy a jövőben is így legyen!

Jegyzet:

Máté György szobrászművész közintézményekben és köztereken elhelyezett munkái:

- 1972. Szerdahelyi József portrédomborműve, Jászberény
- 1974. Háty Mihály portrédomborműve, Jászberény
- 1977. Klapka György portrédomborműve, Jászberény
- 1980. Két színes alumínium dombormű, Jászberény
- 1983. Vörösréz díszkút, Jászberény
- 1985. Velemi Endre mellszobra, Jászapáti
- 1987. Széchenyi István portrédombormű, Jászapáti
- 1990. Blaskovits testvérek kettős portrédomborműve, Tápiószele
- 1996. Gróf Apponyi Albert mellszobra, Jászberény
- 1996. Fa corpus , Vechta-Németország

Alkalmi érmek, plakettek:

Mintegy 50 darab,-ezekből jászberényi megrendelésre készültek az alábbiak:

- DÉRYNÉ érem, Jászberény
- TUDOMÁNYOS ÉS KULTURÁLIS HÓNAP, Jászberény
- ÚTTÖRŐMUNKÁÉRT, Jászberény
- HÁTY MIHÁLY érem, Jászberény
- APRÍTÓGÉPGYÁR érem, Jászberény
- PRO URBE , Jászberény
- JÁSZBERÉNY VÁROSÉRT , Jászberény
- JÁSZBERÉNY DÍSZPOLGÁRA, Jászberény
- A FŐISKOLÁÉRT, Jászberény (két változat)
- TANAY ALAPÍTVÁNY emlékérme, Jászberény